

HENNIE SCHOUTEN

HARMONIELEER

Hèt standaardwerk voor gevorderden

HARMONIELEER

Boekbeschrijving

De harmonieleer wordt door vele leerlingen als het moeilijkste muziek-theoretische vak beschouwd. Teneinde voor hen de weg zoveel mogelijk te effenen, is er in dit boek naar gestreefd de theoretische uiteenzettingen helder en bondig te formuleren en door notenvoorbeelden te verduidelijken en tevens het oefenmateriaal zo te rangschikken dat zeer geleidelijk van eenvoudige op meer ingewikkelde opgaven wordt overgegaan.

Een grondige kennis van de akkoordenleer is de noodzakelijke voorwaarde voor een succesvolle beoefening van de harmonieleer.

Alvorens met de harmonieleer te beginnen moet de leerling de vragen en opgaven in het hoofdstuk "Harmonie" uit "Eenvoudige Muziekleer, deel 2" of uit een ander boek over muziekleer, vlot kunnen beantwoorden.

Aan het einde van dit boek vindt men een aantal vrije opgaven, ten dienste van hen, die zich voorbereiden voor het theoretisch gedeelte van het Staatsexamen

Hennie Schouten

HARMONIELEER

Oud-Hoofdleraar
Amsterdamsch Conservatorium

Elfde druk

Eerder verschenen: Laren: Supertune, 1951.
Copyright © 1951, 1999, 2004 by A. J. G. Strengholt's Boeken, Anno 1928 BV
Copyright © 2009 by Strengholt United Media BV
Omslagontwerp: De Ontwerpunie, Huizen
Zetwerk: V3-Services, Baarn
Druk: FINIDR, s.r.o., Český Těšín, Tsjechië
Elfde druk maart 2009

ISBN 978 90 4940 043 9

ISBN 978 90 4940 105 4

NUR 667

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Strengholt United Media BV.

Verspreiding in België via Van Halewyck, Diestsesteenweg 71a, 3010 Leuven, België.
www.vanhalewyck.be

Een uitgave van:

Strengholt United Media BV
Hofstede 'Oud-Bussem'
Flevolaan 41, 1411 KC Naarden
Postbus 338, 1400 AH Bussum
T.: +31 (0)35 695 84 30
F.: +31 (0)35 695 84 40
E: unitedmedia@strengholt.nl
www.strengholt.nl

Inhoud

WOORD VOORAF	7
INLEIDING	9
Vocale schrijfwijze	9
Verdubbelingen	9
Weglatingen	10
Liggingen	10
Regels voor de stemvoering	12
Regels voor het samengaan van de stemmen	13
Verboden kwinten, octaven en primen	14
Bedeekte kwinten en octaven	14
Accentkwinten en accentoctaven	15
DE DRIEKLANKEN OP I – IV – V IN GRONDLIGGING	15
Verbinding van drieklanken	15
Verbinding van de drieklanken op IV en V	17
DE OMKERINGEN VAN DE DRIEKLANKEN OP I – IV – V	21
Het sextakkoord	21
Verdubbelingen	21
Verbinding van sextakkoorden onderling en met drieklanken	22
Het kwartsextakkoord	25
DE DRIEKLANKEN OP II – III – VI	29
Hoofd- en nevendrieklanken	29
De drieklank op II	30
De drieklank op III	32
De drieklank op VI	34
HET DOMINANTSEPTIME-AKKOORD	39
DE DRIEKLANK OP VII	45
De drieklank als onvolledig dominantseptime-akkoord	45
De drieklank als zelfstandig akkoord	46
DE OVERIGE SEPTIME-AKKOORDEN	48
HET DOMINANTNONE-AKKOORD	53
DE SEPTIME-AKKOORDEN OP VII	55
HARMONISERING VAN TOONLADDERS	57

VERSIERINGSTONEN	58
A. De Voorhouding	58
B. Doorgangstonen, Wisseltoon, Anticipatie	66
SEQUENSEN	69
DE DIATONISCHE MODULATIE	74
Modulaties tussen twee toonaarden die een akkoord gemeen hebben	74
Modulaties tussen toonaarden, die geen akkoord gemeen hebben	78
TUSSENDOMINANTEN	82
HARMONISERING VAN VOLKSLIEDEREN EN KORALEN	87
CHROMATIEK	97
De gealtereerde akkoorden	97
De verhoging van de 4e trap in de mineurtoonladder	97
De verhoging van de 2e trap in de majeurtoonladder	101
De verlaging van de 2e trap in de mineurtoonladder	102
Gealtereerde akkoorden als tussendominanten	104
CHROMATISCHE MODULATIE	106
Tussendominanten, Tussenonderdominanten en Medianten	106
HET ORGELPUNT	118
ENHARMONIEK	121
Enharmonische verwisseling van het verminderd septime-akkoord	122
Enharmonische verwisseling van het dominantseptime-akkoord en het dubbel-verminderd septime-akkoord	127
Enharmonische verwisseling van het hardverminderd septime-akkoord en het overmatig tertskwart-akkoord	129
Enharmonische verwisseling van de overmatige drieklank	131
BASSEN EN SOPRANEN I	134
BASSEN EN SOPRANEN II	135

WOORD VOORAF

De harmonieeler wordt door vele leerlingen als het moeilijkste muziektheoretische vak beschouwd.

Teneinde voor hen de weg zoveel mogelijk te effenen, heb ik er in dit boek naar gestreefd de theoretische uiteenzettingen helder en bondig te formuleren en door notenvoorbeelden te verduidelijken en tevens het oefenmateriaal zo te rangschikken, dat zeer geleidelijk van eenvoudige op meer ingewikkelde opgaven wordt overgegaan.

Een grondige kennis van de akkoordenleer is de noodzakelijke voorwaarde voor een succesvolle beoefening van de harmonieeler.

Alvorens met de harmonieeler te beginnen moet de leerling de vragen en opgaven in het hoofdstuk 'Harmonie' uit mijn 'Eenvoudige Muziekleer, deel 2' of uit een ander boek over muziekleer, vlot kunnen beantwoorden. Verschillende malen heb ik de aanwijzing gegeven, dat opgaven in verschillende liggingen of in alle toonaarden moeten worden uitgewerkt. Om bij verdere studie niet voor onoverkomelijke moeilijkheden te komen is het nodig, dat de leerling een grote routine krijgt in het maken van elementaire akkoordverbindingen. Voor sommige leerlingen zal het nodig zijn dergelijke opgaven op allerlei manieren schriftelijk uit te werken, anderen kunnen volstaan met het schriftelijk uitwerken in moeilijke toonaarden en het aan de piano harmoniseren in meer eenvoudige. Een en ander blijft aan het inzicht van de leerkracht overgelaten.

Aan het einde van dit boek vindt men een aantal vrije opgaven, ten dienste van hen, die zich voorbereiden voor het theoretisch gedeelte van het Staatsexamen.

H.S.

WOORD VOORAF BIJ DE TWEEDE DRUK

In de tweede druk van dit boek is grotere aandacht geschonken aan het verklaren van de tonale functies. Wat de stemvoering betreft, is in deze nieuwe druk meer aan het initiatief van de leerling overgelaten.

De leerling, die dit boek heeft doorgewerkt tot en met het hoofdstuk 'Tussendominanten', is voldoende voorbereid om te beginnen met mijn 'Honderd Harmonie-Opgaven', die als een aanvulling op het leerboek beschouwd moeten worden en beogen de leerling zover te brengen, dat hij opgaven, waarbij geen enkele aanwijzing gegeven is, op verantwoorde en smaakvolle wijze kan uitwerken.

Moge deze nieuwe druk zich in dezelfde belangstelling verheugen als de vorige.

H.S.

WOORD VOORAF BIJ DE TIENDE DRUK

Deze uitgave is gelijk aan de achtste herziene druk.

De uitgever

WOORD VOORAF BIJ DE ELFDE DRUK

Deze uitgave is inhoudelijk gezien gelijk aan de achtste herziene druk, maar op nieuw vormgegeven.

De uitgever

INLEIDING

Vocale schrijfwijze

Bij de studie van de harmonieeler wordt uitgegaan van de vocale schrijfwijze. De opgaven worden uitgewerkt in een zetting voor vierstemmig gemengd koor en er moet dus met de omvang van de zangstemmen rekening worden gehouden.

Alle tonen, welke binnen de omvang van een zangstem liggen, kunnen worden gebruikt. Het levert echter intonatiemoeilijkheden op, wanneer met de hoogste of de laagste toon wordt begonnen. Daarom is het beter om de sopraan niet te laten inzetten met a^2 of de bas met F.

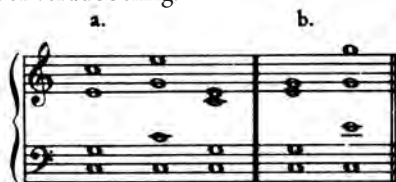
Verdubbelingen

In een vierstemmige zetting moet één van de tonen van een drieklank worden verdubbeld. In vele gevallen verdient het aanbeveling de grondtoon van de drieklank te verdubbelen, in andere zal men de voorkeur geven aan verdubbeling van de kwint of de tert. Welke toon zich het best voor verdubbeling leent, wordt bepaald door het verband waarin de drieklank optreedt en door de stemvoering, d.i. de loop van iedere stem afzonderlijk.

Voorlopig is het gewenst zich te houden aan de volgende regels. Later, wanneer ook andere trappen dan I IV V worden gebruikt, zullen deze regels enigermate worden gewijzigd en aangevuld.

Regels voor het verdubbelen:

Voor verdubbeling komen in de eerste plaats de 2e, 4e en 5e toon van de toonladder in aanmerking, in de tweede plaats de 2e en 6e toon. De 3e en 7e toon lenen zich het minst voor verdubbeling.

Hoewel in deze drieklank de tert de derde toon van de toonladder is, is tertsverdubbeling toch zeer goed mogelijk tussen sopraan en alt en tussen sopraan en tenor.

INLEIDING

Maar verdubbeling van de tert door de middenstemmen kan hier beter worden vermeden.

In de drieklank op C IV is er geen bezwaar tegen verdubbeling van de tert door de middenstemmen, omdat de tert hier de 6e toon van de toonladder is.

De tert van de dominant-drieklank kan niet worden verdubbeld, omdat zij leidtoonbetekenis heeft ten opzichte van de tonica.

Weglatingen

De tert bepaalt of een drieklank groot of klein is. Zij kan daarom moeilijk gemist worden. De kwint daarentegen kan worden weggelaten. In dat geval kan de grondtoon verdriedubbeld worden, maar ook is verdubbeling van de grondtoon en van de tert mogelijk.

Liggingen

Wanneer de tert van een drieklank in de sopraan ligt, spreken wij van *terts-ligging*. Ligt de kwint in de sopraan van *kwintligging*, ligt de grondtoon in de sopraan van *octaafligging*.

Wanneer noch tussen sopraan en alt, noch tussen alt en tenor een akkoordtoon gevoegd kan worden, is de ligging *nauw*.

